

2018-044

Archeologienota Gent Sint-Jansvest 18

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

25-8-2018

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Gent Sint-Jansvest 18 (provincie Oost-Vlaanderen), gelegen binnen een archeologische zone, waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 300m² of meer bedraagt en de bodemingrepen 100m² of meer bedragen, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied is 397m² groot en is gelegen aan de zuidzijde van de Sint-Jansvest, iets ten zuidoosten van de stadskern van Gent. Het perceel grenst in het zuiden aan de Ketelvest; deze waterloop werd in de volle middeleeuwen gegraven als verbinding tussen de Leie en de Schelde. Het onderzoeksgebied betreft de woning Sint-Jansvest 18-20, een gebouw uit de tweede helft van de 18de eeuw dat is vastgesteld als bouwkundig erfgoed, met een achterliggende kleine tuinzone aan de Ketelvest. De woning is grotendeels onderkelderd. Het maaiveld in de tuinzone achteraan bevindt zich op het niveau van de vloer in de achterste kelder.

Het plangebied was vermoedelijk in gebruik als landbouwgrond vóór de 12de eeuw. Op deze landbouwgrond werd in de tweede helft van de 12de eeuw een aarden wal met de uitgegraven grond van de Ketelvest opgeworpen. Vanaf de 14de eeuw wordt deze wal genivelleerd en ontstaat de Sint-Jansvest als straat met aan weerszijden bebouwing. Minstens sinds 1534 is er bebouwing aanwezig op het plangebied, vermoedelijk bestaande uit een gebouw(en) aan straatzijde en een tuinzone erachter langs de Ketelvest. Het huidige gebouw gaat terug tot de 18de eeuw. Het plangebied kent dus een lange geschiedenis die meerdere archeologische sporen in de grond kan hebben achtergelaten. Er kan aan het terrein een hoge archeologische verwachting worden gegeven voor wat betreft sites uit de volle en late middeleeuwen en de nieuwe tijden. Daarnaast is het niet onmogelijk dat er ook sporen uit de vroege middeleeuwen, de Romeinse periode of oudere archeologische periodes aanwezig zijn. Er moet rekening gehouden worden met een complexe stratigrafie. De aanwezigheid van de huidige kelders betekent niet dat sporen van oudere bewoning of activiteit reeds zijn weggegraven. Gezien de lange bewoningsgeschiedenis valt het te verwachten dat er diverse ophogingslagen aanwezig zijn op het terrein, waardoor het maaiveld gedurende de eeuwen hoger is te komen liggen en het uitgraven van de kelders mogelijk maar een beperkte invloed heeft gehad op oudere archeologische lagen. De kans bestaat dat er direct onder het huidige vloerniveau in de kelder archeologische sporen en vondsten aanwezig zijn die kunnen teruggaan tot de volle en late middeleeuwen. Aan straatzijde kunnen diverse archeologische niveaus verwacht worden die te maken hebben met de opeenvolgende bewoning op deze locatie (bvb. meerdere vloerniveaus, hardplaatsen, funderingen, oude kelders,...). Meer naar achter, naar de Ketelvest op, kunnen sporen aanwezig zijn die te maken hebben met de voormalige functie als tuin en achtererf: waterputten, beerputten, afvalkuilen, resten van bijgebouwen, tuinlagen, perceelsgreppels, sporen van ambachtelijke activiteit, enz. Eventuele restanten van de aarden wal en/of van de landbouwgrond van voor de 12de eeuw kunnen over het volledige plangebied nog bewaard zijn.

De bestaande woning wordt gerenoveerd en heringericht, hierbij vinden een aantal bodemingrepen plaats. Deze hebben vooral te maken met het uitbreken van de bestaande keldervloer en het

aanleggen van een nieuwe vloer, het beperkt uitbreiden van de kelders en het aanleggen van enkele nutsleidingen en -voorzieningen. De werken zijn beperkt in diepte en/of omvang, of liggen verspreid van elkaar. De westelijke kelder wordt uitgegraven tot 35cm onder het bestaande vloerniveau, de oostelijke tot 60cm onder het bestaande vloerniveau. In de huidige tuinzone wordt 21m² uitgegraven tot -35 à 60cm onder het maaiveld voor de uitbreiding van de kelders. Daarnaast wordt in het gebouw ca. 6m² nieuwe kelderruimte voorzien, een hemelwaterput in de tuinzone (uitgraving tot ca. 2m diep, met een oppervlakte van ca. 2,5m²), een septische put in het gebouw (zo goed als geen bijkomende verstoring, hier zijn reeds 2 putten aanwezig), en worden in de tuin en in het niet-onderkelderde deel in de noordoosthoek van de woning een aantal smalle sleuven gegraven voor nutsleidingen.

Het plangebied kent een hoge archeologische verwachting voor wat betreft stedelijke sites vanaf de 12de eeuw tot heden. Het overgrote deel van de werken is eerder beperkt van diepte en vindt plaats in de bestaande kelders, maar aangezien in dergelijke stadscontexten archeologische sporen zich soms heel ondiep onder de huidige vloer, zelfs in een kelder, bevinden, is de kans zeer groot dat er archeologisch erfgoed vernield zal worden bij de werken. In situ behoud van dit erfgoed is niet mogelijk: om de geplande werken uit te voeren en de nieuwbouw conform te maken aan de geldende regelgeving is er bouwtechnisch geen andere oplossing dan de bestaande vloer uit te breken en eronder een pakket uit te graven om een voldoende dikke opbouw te bekomen voor de nieuwe vloeren. Omdat op basis van enkel het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site, en de aard en bewaringstoestand ervan, echter niet precies kan aangetoond worden, is een verder vooronderzoek noodzakelijk. Dit verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de ontwikkeling van de site en de terreinen tussen de Sint-Jansvest en de Ketelvest. De kans dat er restanten van de aarden wal en/of van de landbouwgrond van voor de 12de eeuw worden aangesneden is – gezien de grote diepte waarop deze sporen verwacht kunnen worden – eerder klein, maar niet onbestaande. Het verder vooronderzoek dient in uitgesteld traject te gebeuren, aangezien het plangebied momenteel nog bewoond en in gebruik is.

Gezien de ligging in een stadscontext, waarbij een complexe stratigrafie verwacht wordt, met het voorkomen van puinpakketten, funderingen, vloeren,... in de bodem, is het uitvoeren van een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten de enige relevante onderzoeksmethode om deze site te onderzoeken. Ook gezien de eerder beperkte oppervlakte van het terrein en de werken hoofdzakelijk zullen plaatsvinden in de kelders van een bestaand pand zijn andere onderzoeksmethodes quasi onmogelijk uitvoerbaar. Het puttenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden hieronder behandeld.

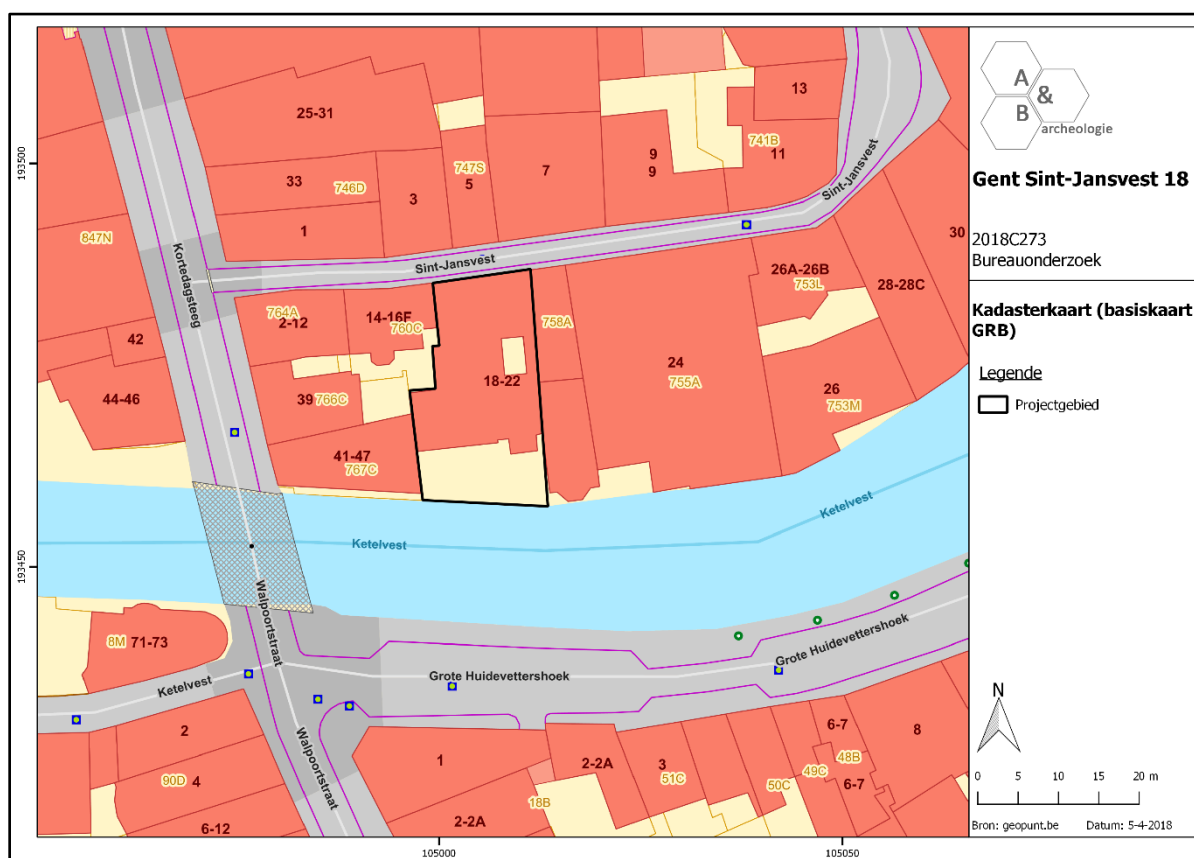
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Gent Sint-Jansvest 18

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied X: 104996,34 en Y: 193457,50; X: 105013,49 en Y: 193486,91

Kadastergegevens: Gent, afdeling 3, sectie C, perceel 759D

Het plangebied is 397m² groot. Verspreid over het volledige plangebied worden proefputten aangelegd, op enkele strategische plekken die het meest verstoord zullen worden door de werken en waar er het minst risico is op stabiliteitsproblemen.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van de onderzoeken is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn, hoe de stratigrafie in elkaar zit, en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven. Aangezien de natuurlijke bodem waarschijnlijk niet zal bereikt worden in de proefputten, kan het zijn dat een deel van deze vragen niet volledig beantwoord zal kunnen worden.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Hoeveel archeologische niveaus zijn te onderscheiden binnen de uitgravingsdiepte van de putten, en op welke diepte bevinden deze zich?
- Kunnen er uitspraken gedaan worden over de evolutie van het plangebied? Kan de veronderstelde historische ontwikkeling bevestigd worden: landbouwgebied voor de 12de eeuw, aarden wal opgericht in de 12de eeuw en geslecht in de 14de eeuw, nadien bebouwing aan straatzijde en tuin aan de Ketelvest? Van wanneer dateren de eerste bewoningssporen? Zijn er diverse bewoningsfases af te leiden uit de resultaten van het vooronderzoek?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een behoud in situ mogelijk, en zo ja, hoe kan dit gerealiseerd worden?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefputten, gezien de ligging van het plangebied in een stedelijke context met een complexe verticale stratigrafie, de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Specifiek wordt verwezen naar hoofdstukken 8.6.1 en 8.6.3 van de *Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 2.0)*. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

De proefputten worden ingeplant rekening houdend met de wetenschappelijke vraagstelling en de huidige bebouwing. Volgende configuratie wordt voorgesteld:

- Werkput 1:
  - ➔ 2 bij 2m, centraal in de meest noordwestelijke kelder (berging).
  - ➔ Doel: vloeropbouw in de kelder nagaan; nagaan of er nog restanten van de historische bebouwing van voor de 18de eeuw bewaard zijn onder de kelder.
  - ➔ Geplande versterking op deze plek: 35cm onder de bestaande keldervloer.
  - ➔ De werkput wordt aangelegd tot op het eerste archeologische niveau. Indien dit hoger ligt dan 55cm onder het vloerniveau (20cm onder de versterkingsdiepte)¹ dan wordt plaatselijk gepeild naar de stratigrafie tot op een diepte van 55cm onder het vloerniveau. Indien dit lager ligt dan 55cm onder maaiveld, dan wordt de diepte van deze sleuf beperkt tot 55cm onder maaiveld.
  - ➔ Er wordt op geen enkele plek in deze put dieper dan 55cm gegraven, tenzij voor het registreren van een relevant archeologisch spoor dat zich reeds manifesteert op een hoogte hoger dan 35cm onder vloerniveau en dat verder naar onder loopt.
- Werkput 2:
  - ➔ 2 bij 2m, centraal in de meest zuidwestelijke kelder (atelier).
  - ➔ Doel: vloeropbouw in de kelder nagaan; nagaan of er nog restanten van de historische bebouwing/tuinzone van voor de 18de eeuw bewaard is onder de kelder.
  - ➔ Geplande versterking op deze plek: 35cm onder de bestaande keldervloer.
  - ➔ De werkput wordt aangelegd tot op het eerste archeologische niveau. Indien dit hoger ligt dan 55cm onder het vloerniveau (20cm onder de versterkingsdiepte)² dan wordt plaatselijk gepeild naar de stratigrafie tot op een diepte van 55cm onder het

¹ De dikte van de buffer hangt af van het type sporen en de bodemgesteldheid, en zal mogelijk groter zijn dan de arbitrair voorziene 20cm.

² De dikte van de buffer hangt af van het type sporen en de bodemgesteldheid, en zal mogelijk groter zijn dan de arbitrair voorziene 20cm.

vloerniveau. Indien dit lager ligt dan 55cm onder maaiveld, dan wordt de diepte van deze sleuf beperkt tot 55cm onder maaiveld.

- Er wordt op geen enkele plek in deze put dieper dan 55cm gegraven, tenzij voor het registreren van een relevant archeologisch spoor dat zich reeds manifesteert op een hoogte hoger dan 35cm onder vloerniveau en dat verder naar onder loopt.
- Werkput 3:
  - 2 bij 2m, in de tuinzone waar de hemelwaterput wordt aangelegd.
  - Doel: historische ontwikkeling en opbouw van de tuinzone nagaan.
  - Geplande versterking op deze plek: 2m onder de maaiveld.
  - De werkput wordt aangelegd tot op het eerste archeologische niveau. Plaatselijk wordt in de put gesondeerd tot op een diepte van 2,20m, dit is 20cm onder de versterkingsdiepte³.
- Werkput 4:
  - 1,5 bij 1,5m, in kelder 3.
  - Doel: vloeropbouw in de kelder nagaan; nagaan of er nog restanten van de historische bebouwing/tuinzone van voor de 18de eeuw bewaard is onder de kelder.
  - Geplande versterking op deze plek: 60cm onder de bestaande keldervloer.
  - De werkput wordt aangelegd tot op het eerste archeologische niveau. Indien dit hoger ligt dan 80cm onder het vloerniveau (20cm onder de versterkingsdiepte)⁴ dan wordt plaatselijk gepeild naar de stratigrafie tot op een diepte van 80cm onder het vloerniveau. Indien dit lager ligt dan 80cm onder maaiveld, dan wordt de diepte van deze sleuf beperkt tot 80cm onder maaiveld.
  - Er wordt op geen enkele plek in deze put dieper dan 80cm gegraven, tenzij voor het registreren van een relevant archeologisch spoor dat zich reeds manifesteert op een hoogte hoger dan 60cm onder vloerniveau en dat verder naar onder loopt.

Indien de onderzoeksvragen op basis van bovenstaande werkputtenplan niet afdoende kunnen beantwoord worden, dan kan de uitvoerende erkende archeoloog er tijdens het veldonderzoek voor opteren om extra proefputten aan te leggen, of de bestaande werkputten uit te breiden, om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

De werkputten worden na het onderzoek terug gedicht. Eventuele sporen worden afgedekt met geotextiel, zodat bij latere uitgravingen duidelijk wordt dat men het archeologische niveau nadert.

Er wordt in totaal 14,25m² onderzocht, ofwel 3,8% van de totale oppervlakte van het plangebied. Gezien de spreiding van de werkputten wordt dit als voldoende ervaren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden en een correcte inschatting te maken van het archeologisch potentieel van het plangebied. In de proefputten gebeurt de verdieping naar een volgend vlak pas als het bovenliggende vlak geregistreerd en onderzocht werd. Bij de verdieping naar de volgende vlakken wordt zoveel mogelijk getracht om muur- en vloerresten ouder dan de 18de eeuw te behouden. Op die manier kunnen ze bij een eventueel verder onderzoek in een groter geheel geplaatst worden.

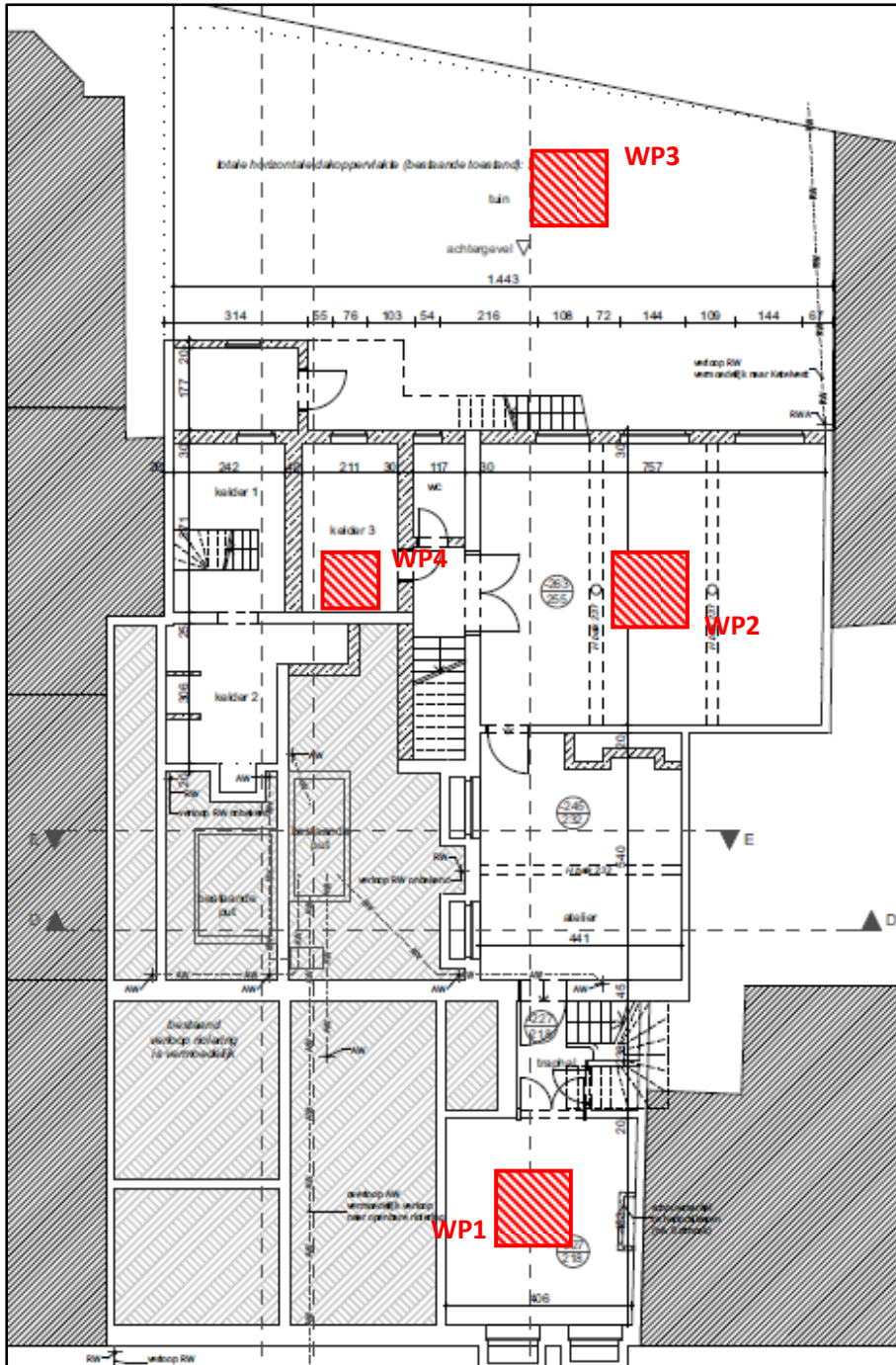
---

³ De dikte van de buffer hangt af van het type sporen en de bodemgesteldheid, en zal mogelijk groter zijn dan de arbitrair voorziene 20cm.

⁴ De dikte van de buffer hangt af van het type sporen en de bodemgesteldheid, en zal mogelijk groter zijn dan de arbitrair voorziene 20cm.

- Randvoorwaarden

Het onderzoek vindt plaats op een beperkt toegankelijk locatie. De uitvoerder van het verder vooronderzoek is zich ervan bewust dat de kelders niet kunnen betreden worden met graafmachines en dat de proefputten manueel moeten worden aangelegd. Het uitbreken van de huidige vloer op de plek van de proefputten gebeurt manueel door de archeologen.

Figuur 2 Ligging van de werkputten aangeduid op het plan bestaande toestand (bron: initiatiefnemer).

5. Gewenste competenties

Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek van sites met complexe stratigrafie in stadskern. Beide archeologen hebben minstens 20 werkdagen veldervaring met prospectieonderzoek in stedelijke context. Minstens 1 van de archeologen heeft een gedegen kennis van (post)middeleeuws aardewerk.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.